

Baba Basra Sources 26

נקודות הכסף סימן רמח סעיף א

[א] [ש"ך ס"ק ד] [ולוי נראה וכו'] וכן לעיל סימן רמ"ה סעיף ד' בהג"ה. שוב מצאתי ראייה ברורה לדברי ממה שאמר הרמב"ם גופיה פרק י"ב מהלכות אישות דין י"ז דאפילו בניו ובנותיו היתירים על שש אין זנין אותן מנכסיו שלא בפניו אף על פי שהוא אמיד. וכך כתב המחבר גופיה באהע"ז סימן ע"א סעיף ב', וכתב הרב המגיד שם שיצא לו להרמב"ם כן ממאי דאמרינן פרק נערה שנתפתתה [כתובות מח, א] מי שהלך למדינת הים כו' בית דין יורדין לנכסיו וזנין אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר, מאי דבר אחר, אמר רב חסדא זו צדקה. וכן כתב הר"ן פרק נערה [שם יח, א דבור ראשון], ומשמע דאפילו הוא בענין שאי אפשר לו להודיעו תוך שלשים יום, דבכהאי גוונא נפרעים ממנו חוב שלא בפניו כמו שנתבאר בחו"מ ריש סימן ק"ו [סעיף א - ב], לצדקה אין מגבין, דאם לא כן אין חילוק בין חוב לצדקה ולא הוי צריך בש"ס לומר דדבר אחר היינו צדקה, אלא אפילו חוב. ואף על גב דהרב בהגה כתב [באה"ע] שם ויש אומרים אם הוא אמיד זנין אותן בכל ענין משום צדקה, ונרשם שם בשו"ע כך משמע בטור, ליתא, דהמעין בטור שם [עמוד נב] יראה להיפוך, רק בדרכי משה [שם ד"ה אינו] כתב כן בשם הר"ן [שם סוף דבור ראשון], וגם המעיין בר"ן יראה שאין חולק על הרמב"ם בזה, רק בנשתטה חולק עליו, אבל בהלך כתב שקרוב לומר דבאמיד זנין אותן כו' אבל הרמב"ם כתב כו', משמע דסבירא ליה בהא כהרמב"ם, עיי"ש. ואף לפי דעת הרב נראה דדוקא כשאי אפשר להודיעו, אבל כשאפשר להודיעו אין גובין לצדקה שלא בפניו עד דמודיעין ליה. ולפי מה שכתבתי אם אי אפשר להודיע אין מגבין, ואם אפשר להודיעו מודיעין ליה ומגבין אחר שהודיעו, וכן עיקר, ודו"ק:

פתי תשובה יורה דעה סימן רמח ס"ק ג - ד

(ג) מהנשים עיין (בתשובת נ"ב קמא ח"ד סי' ע"ב) שכתב דאם אמרה שנתנה בשליחות בעלה וברשות נאמנת ע"ש וכ"כ בתשובת בשמים ראש סימן קס"ו ע"ש ועיין בפירוש הספורנו על התורה פרשת ויקהל בפסוק ויבאו האנשים על הנשים. ועיין (בתשובת נ"ב תניינא חלק יו"ד סי' קנ"ח) שנשאל אשה שיודעת שבעלה מקמץ בנתינת צדקה ואינו נותן לפי ערכו והיא נז"ל תוך הבית ומחלקת צדקה לפי העושר ויודעת שבעלה מקפיד אם מותר לקבל ממנה והשיב דגזל גמור הוא וחלילה לקבל ממנה ואף שב"ד כופין הצדקה מ"מ מי שם האשה לשופטת ואשה פסולה לדון וגם לב"ד אין רשות ליקח ממנה בלי ידיעתו גם להתיר לה בימי עיבורה ליתן חלקה לעניים להתפלל עבורה ולעשות לה פדיון ג"כ אינו נכון דאין זה בכלל רפואה רק אם היו כל בני משפחתה נוהגים כך אפשר לומר שמחוייב גם הבעל לעשות לה כן וכופין אותו על כך אבל לא שהיא תעשה זאת בלי ידיעתו בגניבה ע"ש. [ועמ"ש בפ"ת לאה"ע סימן צ"א סק"א]:

(ד) דבר מועט עיין בתשובת בית יעקב סימן י"ב ובסימן נ"ו דדוקא בצדקה לוקחין מהם דבר מועט לפי שאין דרך הבעל להקפיד על דבר מועט לדבר מצוה אבל כשאינה דבר מצוה אפילו דבר מועט אסור ע"ש:

ר"ן (על הרי"ף) מסכת כתובות דף יח עמוד א

בעל כרחיה. לא יהא אלא צדקה בעלמא ואפילו אינם בניו כי האי דרבא כפה על הצדקה והקשו בתוספות היאך כפה אותו בשביל צדקה והא מתן שכרה בצדה למען יברכך ה' אלהיך ואמרינן בפרק כל הבשר (דף קי ב) שכל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליהן ותרצו בשם ר"ת ז"ל דהאי אכפיה בדברים ולא ידעתי מהו דהא גבי בנים אפילו בדלא אמיד (אמר) כופין בדברים וכיון דאמר אבל אמיד כופין אותו בע"כ משמע כפייה ממש עוד אמרו בשמו ז"ל שבעירו של רבא היו גבאין שקוצבין ביניהם לתת כך וכך וחדש ולשנה הלכך כפייה כדאמרינן [ב"ב דף ח ב] דרשאים להסיע על קיצותן ויותר נכון לומר דשאני צדקה דאית בה נמי לאו לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך וכתב הרשב"א דכי אמרינן דהיכא דאמיד כייפינן ליה היינו מדין צדקה מיהו לא נחתינן לנכסיה והיכא דליתיה נמי דלא אפשר למכפייה לא זנינן להו לבניה מנכסיו כי היכי דלא עבדינן צדקה מנכסיו וכדתיניא לעיל [דף מח א] מי שהלך למד"ה ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין אשתו אבל לא בניו ובנותיו ודבר אחר ואמר רב יוסף זו צדקה וכ"כ רבינו האי גאון ז"ל בתשובה דהא אפילו נודר שעברו עליו ג' רגלים מיקם הוא בבל תאחר אבל אין חייבים לכופו ולעשות לו כלום ע"כ ותמה אני היאך כתב דאפי' בדאיתיה לא נחתינן לנכסיה דהא אמרינן לעיל [דף מח א] דמי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו וד"א ואמרינן לעיל דהיינו צדקה ואם איתא דאפילו בפניו לא נחתינן לנכסיה בשביל צדקה כ"ש שלא בפניו אף על פי שהוא יוצא שלא לדעת לפיכך נראה ודאי שבשביל צדקה יורדין לנכסיו בפניו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ז' מהלכות מתנות עניים מיהו שלא בפניו אפשר דביוצא לדעת [לא] נחתינן לנכסיה כדאמרינן לעיל גבי מי שהלך למדינת הים אבל לא דבר אחר וכן מש"כ דהא אפילו נודר שעברו עליו ג' רגלים מיקם הוא דקאי בבל תאחר אבל אין ב"ד חייבים לכופו ולעשות לו כלום לא דק דהא אמרינן בר"ה (דף ו א) ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך ובהוא קרא כתיב צדקה כדדרשינן בפיך זו צדקה ונ"ל דאע"פ שאין כופין את האדם לזון את בניו משש

ולמעלה אלא היכא דאמיד אפי"ה במי שנשתטה דאמרינן לעיל ב"ד יורדין לנכסיו זנין בניו ובנותיו דאפילו היכא דלא אמיד עושין כן דכיון דרובא דאינשי ניחא להו בהכי וזה לא היה לו לצוות מסתמא זנין אותן והרמב"ם ז"ל אינו סובר כן שכתב בפרק י"ב מהלכות אישות וכן מי שנשתטה בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין זנין בניו ובנותיו שהן בני שש או פחות ונראה שהוא מפרש מאי דמיפליג בבניו ובנותיו בין מי שהלך ובין מי שנשתטה היינו דוקא באמיד דבמי שהלך אפי' אמיד אין זנין בניו כל שהן גדולים מבני שש ומי שנשתטה זנין אותם [ושניהם] באמיד אבל בלא אמיד שניהם שוין ואין דרך זה נכון בעיני דאם איתא דמדינא אין יורדין לנכסי אמיד שלא בפניו במה שאינו מחויב גמור אלא מתורת צדקה למה יורדין לנכסיו כשנשתטה אלא מאי אית לן למימר דנשתטה היינו טעמא משום דעבדינן מנכסיה מאי (דאמרי) [דאמדי] דניחא ליה בהכי מעתה אפילו לא אמיד יש לבית דין לירד לנכסיו ולזון אותם עד שיגדלו כיון שמי שאינו זן אותן מגונה ביותר ורוב בני אדם עושין כן ולפי דרך זה קרוב לומר דהיכא דאמיד יורדין לנכסיו במה שהוא מחויב מתורת צדקה אפילו שלא בפניו וכי אמרינן במי שהלך למדינת הים אבל לא בניו ובנותיו היינו בדלא אמיד שאין הדבר עליו חוב גמור ומי שנשתטה אף על גב דלא אמיד בית דין יורדין לנכסיו ומפרנסין בניו כיון שמי שאינו עושה כן מגונה ביותר וזה לא היה לו לצוות אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' הנזכר במי שהלך שאין זנין בניו הגדולים משש אפילו אמיד: